

અશ્વિની પાનસે

અનુ. અરુણા જાડેજા

અશ્વિની પાનસે પૂના (મહારાષ્ટ્ર)માં વસે છે. મરાઠી સાહિત્યનાં જાણીતાં યુવા-કવયિત્રી છે. તેઓ મરાઠી દૈનિક ‘લોકસત્તા’ની પૂર્તિ ‘ચતુરા’નાં લોકપ્રિય કવયિત્રી છે. તેમની આ કવિતા - સહવાસ - ભર્તૃહરિના જાણીતા ગ્રંથ ‘નીતિશતક’ના એક શ્લોક પર આધારિત છે. એનો સુંદર અનુવાદ જાણીતાં ગુજરાતી લેખિકા અરુણા જાડેજાએ આપ્યો છે.

કવયિત્રીએ ‘સહવાસ’ કાવ્યમાં સંગતનો મહિમા કર્યો છે. ગુજરાતીમાં કહેવત છે : ‘સંગ એવો રંગ’, તેવી જ રીતે ‘ધોળિયા સાથે કાળિયો બાંધો તો વાન ન આવે, પણ સાન તો આવે જ.’ અર્થાત્ જેના સાન્નિધ્યમાં સતત રહેવાનું બને તેના વિચારોની અસર વ્યક્તિ પર પડતી હોય છે. અહીં આ વાત પાણીના ટીપાથી સમજાવી છે. પાણીના ટીપાની ત્રણેય પાત્ર સાથેની મૈત્રીનું પરિણામ જુદું જુદું છે. તાવડી સામાન્ય પદાર્થ છે, ગરમ પ્રકૃતિની છે, માટીની છે, તેનો સહવાસ પાણીના ટીપાના નાશનું નિમિત્ત બને છે. કમળસંગે મોતીનું સૌંદર્ય સાંપડે છે, તો છીપનો સહવાસ તુચ્છ ટીપાનેય મોતીનું મૂલ્ય બક્ષે છે. સંસ્કારી અને જાતવાન વ્યક્તિનો સહવાસ શુભ પરિણામ આપે છે.

પાણીનું એક ટીપું
જો એ તાવડી પર પડે
તો એનું અસ્તિત્વ જ મટે છે.

એ જો કમળનાં પાન પર પડે
તો મોતી જેવું ચમકી ઊઠે છે

અને જો છીપમાં પડ્યું
તો મોતી જ થઈ જાય છે.

પાણીનું ટીપું એ જ
તફાવત માત્ર સહવાસનો.

ભર્તૃહરિના નીતિશતકના નીચેના શ્લોક તેમજ
અનુવાદનો અભ્યાસ કરો.
સંતપ્તાયસિ સંસ્થિતસ્ય પયસો નામાપિ ન શ્રૂયતે
મુક્તાકાર તયા તદેવ નલિનીપત્રસ્થિતં દૃશ્યતે ।
અન્તઃ સાગરશુક્તિમધ્યપતિતં તન્મૌક્તિકં જાયતે
પ્રાયેણાધમમધ્યમોત્તમગુણઃસંસર્ગ તો જાયતે ॥

(તપેલા લોખંડ પર પડેલા પાણીનું નામનિશાન
પણ જણાતું નથી. કમળનાં પાંદડાં પર રહેલું તે
જ પાણી મોતીના આકારે શોભે છે. સ્વાતિ નક્ષત્રમાં
દરિયાની છીપમાં પડેલું તે - પાણી - મોતી બની જાય છે. ઘણુંખરું
અધમ, મધ્યમ કે ઉત્તમ સોબત-સંસર્ગ-થી થાય છે.)

તાવડી પેણી, કઢાઈ છીપ દરિયાઈ જીવનું કોયલું સહવાસ સોબત, સંબંધ

સ્વાધ્યાય

1. નીચેના દરેક પ્રશ્નનો એક-એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

- (1) પાણીનું ટીપું તાવડી પર પડે તો શું થાય?
- (2) કોના સહવાસથી ટીપું મોતીની જેમ ચમકે છે?
- (3) ટીપું મોતીમાં ક્યારે રૂપાંતર પામે છે?

2. નીચેના દરેક પ્રશ્નનો બે-ત્રણ વાક્યોમાં ઉત્તર લખો :

સહવાસ કાવ્યને આધારે સહવાસનું માહાત્મ્ય સમજાવો.

વિદ્યાર્થીપ્રવૃત્તિ

- તમને ગમતી હિન્દી કવિતાનો અનુવાદ કરો.
- ‘એકલો જાને રે,’ અનુ. મહાદેવભાઈ દેસાઈ અને ‘પ્રેમલ જ્યોતિ’- અનુ. નરસિંહરાવ દિવેટિયા - મેળવીને પઠન કરો.
- અનુવાદ એટલે શું? તે કેવી રીતે કરી શકાય તે શિક્ષક પાસેથી જાણો.

શિક્ષકપ્રવૃત્તિ

- અનુવાદનું મહત્ત્વ સમજાવો.
- ભાષાંતર અને અનુવાદ વચ્ચેનો તફાવત સ્પષ્ટ કરો.
- થોડા અન્ય અનુવાદો મેળવી વર્ગમાં રજૂ કરો.

